

У ВИКЕНТИЈА РАКИЋА ВОЛУЈСКЕ ОЧИ

Викентије Ракић, *Избрана дела*, прир. Сава Дамјанов и Радослав Ераковић, Матица српска, Нови Сад 2014

Избрана дела Викентија Ракића (1750–1818), пажљиво су и на леп, прегледан начин приређена под окриљем једне књиге, уоквирене предговором „Еладије као Фауст”, Саве Дамјанова и поговором „Имагинарни читалац као чувар пишчевог идентитета”, Радослава Ераковића, уз хронологију пишчевог живота и рада, уз попис песничких и осталих дела, превода и прерада *пароха тријесинског*. Није без значаја поменути и да су наведена општа начела приређивања, с обзиром на предвуковску графију којом су писана дела Викентија Ракића, те да се уз речник мање познатих речи и израза, нашао и невелики списак изабране литературе о овом српском предромантичару.

И мада је Скерлић имао свест о Ракићу као једном од најчитанијих писаца с почетка 19. века, дуго је владало уврежено мишљење по којем се религиозним предромантичким еповима оспоравала уметничка вредност и књижевноисторијски значај. О томе, према Ераковићевим назнакама, сведочи само пар реченица о овом току српског песништва у *Историји српске књижевности. Романџизам I–II*, Милодрага Поповића и једна кратка белешка у *Историји српске књижевности*, Јована Деретића. Прве значајније помаке у скидању *мрене* и *којрене* са дела Викентија Ракића, учинили су Милорад Павић, Сава Дамјанов и посебно Радослав Ераковић својом студијом *Религиозни еп српског предроманџизма* (Матица српска, Нови Сад 2008), у којој је истраживањем обухваћено чак десет наслова Викентија Ракића, четири – Милована Видаковића и по једна – Константина Маринковића, Гаврила Ковачевића, Михајла Владисављевића, Јована Милошевића, Арсенија Векецког и Петра Вучковића. Интересантно је да се у овом избору нашло девет од поменутих десет наслова обухваћених Ераковићевим истраживањем: *Жиције светиаго и њаведнаго Алексија човека Божија* (1798), *Жерџива Аврамова* (1799), *Историја оџи Сосане* (1803), *Жиције светиаго великомученика Јевџиција Плакиде* (1803), *Жиције светиаго Сџиридона чудоџворца* (1803), *Жиције свџаџаго и њаведнаго Јосифа џрекраснаго* (1804), *Жиције џже во свџаџих оџца наџеџо Василија Великаго* (1808), *Жиције џреџоџобнаго Сџефана Первовенчанаго* (1814) и *Историје о вџаџи Конџианџиноџа* (1804), осим историјско-религиозног епа *Историја о разорениџи џоследњем свџаџаго џрада Јерусалима* (1804) и *Песне свџаџој Великомученици Варвари* која је заправо штампана у књизи *Жиције светиаго и њаведнаго Алексија човека Божија* (1798) па се тако и нашао у овом избору. Најпосле, избором је обухваћена и религиозна лирика:

„Собеседованије грешника с Богородицом”, „Собеседованије грешника с диаволом при разлученији души от тела” и „Стихи о св. великомученику Јовану Владимиру”.

Након књижевног прегалаштва три генерације научника (Павић – Дамјанов – Ераковић) и готово двеста година, религиозна лирика, религиозни и историјско-религиозни еп Викентија Ракића дочекали су да се поново актуелизују овим избором у руху савремене хартије. Ако изумемо да су се Ракићева дела могла сем у оригиналу читати и електронским путем, посредством сајта *Дигиталне Библиотеке Мајнице српске* (<http://digital.bms.rs/ebiblioteka/publications/index/collection>), и ако изумемо недавно објављено фототипско издање *Жерџиве Аврамова* (Матица Боке, Котор 2013), које су приредили Ивана Марић и Дарко Антовић, до сада није постојао репринт или шири избор из опуса *йароха йријесџинскоџ*.

Према Дарку Антовићу, Народна библиотека у Београду је 1951. године дошла до ретког, до тада непознатог которског, ћириличног издања црквене драме *Жерџива Аврамова*, штампане 1799. код Франа Андреола, млетачког краљевског штампара. Међутим, у ризници Српске православне црквене општине которске чува се још један примерак ове књиге, што је значајан податак ако имамо у виду и да је после краткотрајног периода деловања српских ћириличких штампарија 15. и 16. века на словенском југу, у Котору штампана прва и једина књига на домаћем тлу и то све до тридесетих година 19. века. Све наведено не би имало толико значаја, да Радослав Ераковић у поговору *Избраних дела* Викентија Ракића није скренуо пажњу на Скерлићеву опаску о томе да је *Жерџива Аврамова* вероватно обрада неког страног побожног пева, и подвукао да не треба пренебрегнути рецепцијски потенцијал библијског или хагиографског предлошка. Такође, избор тематске равни био је много више условљен хоризонтом очекивања српске читалачке публике, него њеном актуелношћу у страним књижевностима, мада је Викентију Ракићу књижевна продукција на италијанском језику била доступна током вишегодишњег боравка у Трсту, као и богослужбена дела на грчком.

Могли бисмо на ово додати још једно запажање везано за једну ћириличну верзију *Вирџа од Абрама*, тј. *Посвећилиција Абрамовоџ*, дубровачког писца, представника *хришћанске ренесансе*, у калуђерству званог Мавро Ветрановић (1482–1576), а световно – Никола Чавчић, а који је што је посебно интересантно објавио осим *Посвећилиција Абрамовоџ* и *Сузану чисту* и *Приказање како брајџа йродаџе Јозефа*, што је обрадио и Ракић. Ови подаци наравно не анулирају Скерлићево и Ераковићево мишљење, посебно ако се има у виду да су Ветрановић 1546, а онда и Француз Теодор де Без 1549. у складу са ренесансном поетиком *йробудили Сару* (мада је било назнака и у појединим енглеским

мистеријама и код италијанског писца Мафеа Белцарија). Управо се Сарина улога, како је уочио и Ераковић, у религиозном епу *Жерџева Аврамова* не може означити као епизодна, а њен доминантан утицај објашњен је интенционалном глорификацијом блиских односа између чланова породице, што је у складу са примарним поетичким обележјима европског и српског предромантизма.

Дубровачка књижевност, несумњиво, утицала је на епско песништво предромантичара, а посебно барокна епика, али и путописи и водичи по светим местима, како наводи Милорад Павић, у том контексту наводећи и Ракићеве *Историје* о Јерусалиму и Цариграду. Управо Павићев *имагинарни чиишалац* из романа *Последња љубав у Цариграду* (1994) – Авксентије Папила, баштиник је приче о Еладију (нашем Фаусту), али и о делу Викентија Ракића, како је назначио Ераковић у поговору овог избора. Не само да је Павић херменутички функционализовао једну Ракићеву песничку слику из *Историје о взијати Констјантинској*: „као сузе капљу капље долу / величине као око волу” у *Хазарском речнику* кроз последњи сан Сарацена др Абу Кабир Муавије, када је падала киша крупна као волујске очи, него су и зрна грождја са Атоса из приче „Карамустафини синови” била велика као волујске очи и помагала су нероткијама.

Један од кључева за *волујске очи* јесте Павићев запис „Амајлија” у коме се за човечанство каже да увек има 17 година: Карамустафини синови долазе на Атос у седамнаестој години, 17 година имају Петра Алауп (ђаволова супруга) и онај исти Авксентије Папила (који чита *Еладија* и *Фаустја* из 1808) из *Последње љубави у Цариграду*; Свети Алексије био је просјак 17 година и 17 година провео је у кући својих родитеља: „тако живи седамнаест лета / родитељем не даде ответа”, 17. марта верници су посвећивали службу Св. Алексију, Јосиф је имао толико када је страдао од браће, а 17 година у Египту је са њим поживео и његов отац Исак: „седамнаест ту поживе лета, / старац добри пак оде од света”.

Можемо схватити симболику броја 17 и контекстом 17. карте у тароту, која означава *Звезду* (водиљу) као симболичку помоћ из виших сфера, али то су и године када се прелази из малолетништва у доба зрелости – и оне зрелости када плодове наше културе и књижевности попут дела Викентија Ракића, нећемо олако одбацивати као да се иза њих крије еденска змија, него се са њима упознати и подичити. *Рубни њросјтори*, како то *скицира* Радослав Ераковић – Ракићева *Песма о Еладију* и *Рибар* Војислава Илића, симболично обележавају почетак и крај веома динамичног раздобља у српској књижевности (и то Илићев *Рибар* који је упоређиван са Гетеовим и Марлоовим *Фаустом*, с Бајроновим *Каином* и *Манфредом*, Проктеровим *Хуаном*, Љермонтовљевим *Демоном*, Пушкиновом *Сценом из Фаустја*, *Оњегином* и *Полтавом*).

Нису нам потребне *волујске очи* да бисмо увидели да је и Викентије Ракић укотвљен како у српску, тако и у европску књижевност, баш као и Војислав Илић. Било је потребно штампати његова дела, те их утврдити као део актуелизујуће традиције, а онда ће она бацити *Звезду* (нову светлост) на познате и непознате токове српске књижевности, чије смо *скице* и ми једним делом назначили овим приказом. Најпоследње, симболично говорећи, дошао је *хит* да Ракићев Свети Василије поцепа уговор са седамнаестогодишњим ђаволом – за *добродетељ* и *благодолучије* Српске књижевности!

Јелена МАРИЋЕВИЋ